

Medijos ir informacinis raštingumas

Renata Boguško

Vilniaus Salininkų gimnazija

Uždavinys

renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia

Komunikavimo kompetencija

- Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis.
- Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją;
- Mokiniai mokomi analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius)
- Mokiniai mokomi kritiškai vertinti turimą informaciją

INFORMACIJA, MEDIJOS, RAŠTINGUMAS

Informacija: 1. žinios, paaiškinimai; 2. specialiai kaupiamos, laikomos ir perduodamos žinios

Medijos: masinė žiniasklaida: laikraščiai, žurnalai, spaudiniai, radijas, televizija, kinas, internetas, elektroninė žiniasklaida, socialinės medijos ir kt.

Raštingumas: gebėjimas skaityti ir rašyti suprantant paprastą teiginį, susijusį su kasdieniu gyvenimu. Tai apima skaitymo ir rašymo įgūdžių kontinuumą bei pagrindinius aritmetinius įgūdžius (skaičiavimą). Dažnai naudojamas baziniam „srities“ supratimui išreikšti

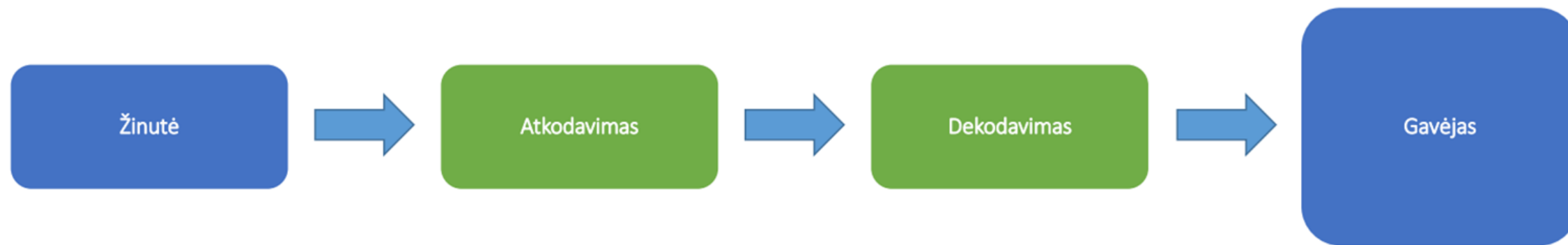
MEDIJŲ IR INFORMACINIS RAŠTINGUMAS

1. suprasti medijų veikimą ir jų vaidmenį visuomenėje;

2. rasti, analizuoti ir kritiškai vertinti informaciją;

3. išreikšti save ir kurti turinį įvairiose medijose.

**Gebėjimas RASTI, ANALIZUOTI, ĮVERTINTI,
KURTI bei VEIKTI naudojant visų formų komunikaciją**

Informacijos teorija

MELAS

MISINFORMACIJA

Netyčinės klaidos, tokios kaip netikslios nuotraukų antraštės, datos, statistika, vertimai.

DEZINFORMACIJA

Sukurtas ar sąmoningai iškreiptas garso/vaizdo turinys. Sąmoningai sukurtos konspiracijos teorijos ar gandai

MALINFORMACIJA

Sąmoningas privačios informacijos paskelbimas siekiant asmeninių ar privačių, o ne viešų tikslų, pvz. keršto pornografija (revenge porn). Sąmoningas tikro turinio aplinkybių, dienos ar laiko pakeitimas

SIEKIS SUKELTI ŽALĄ

Kodėl klaidinanti informacija taip sklinda?

Gandai buvo svarbūs išgyvenimui
(neformalus bendravimo kanalai,
kuriais dažniausiai, visų pirma,
sklisdavo perspėjanti informacija)
(Shibutani 1966; Dunbar 1996)

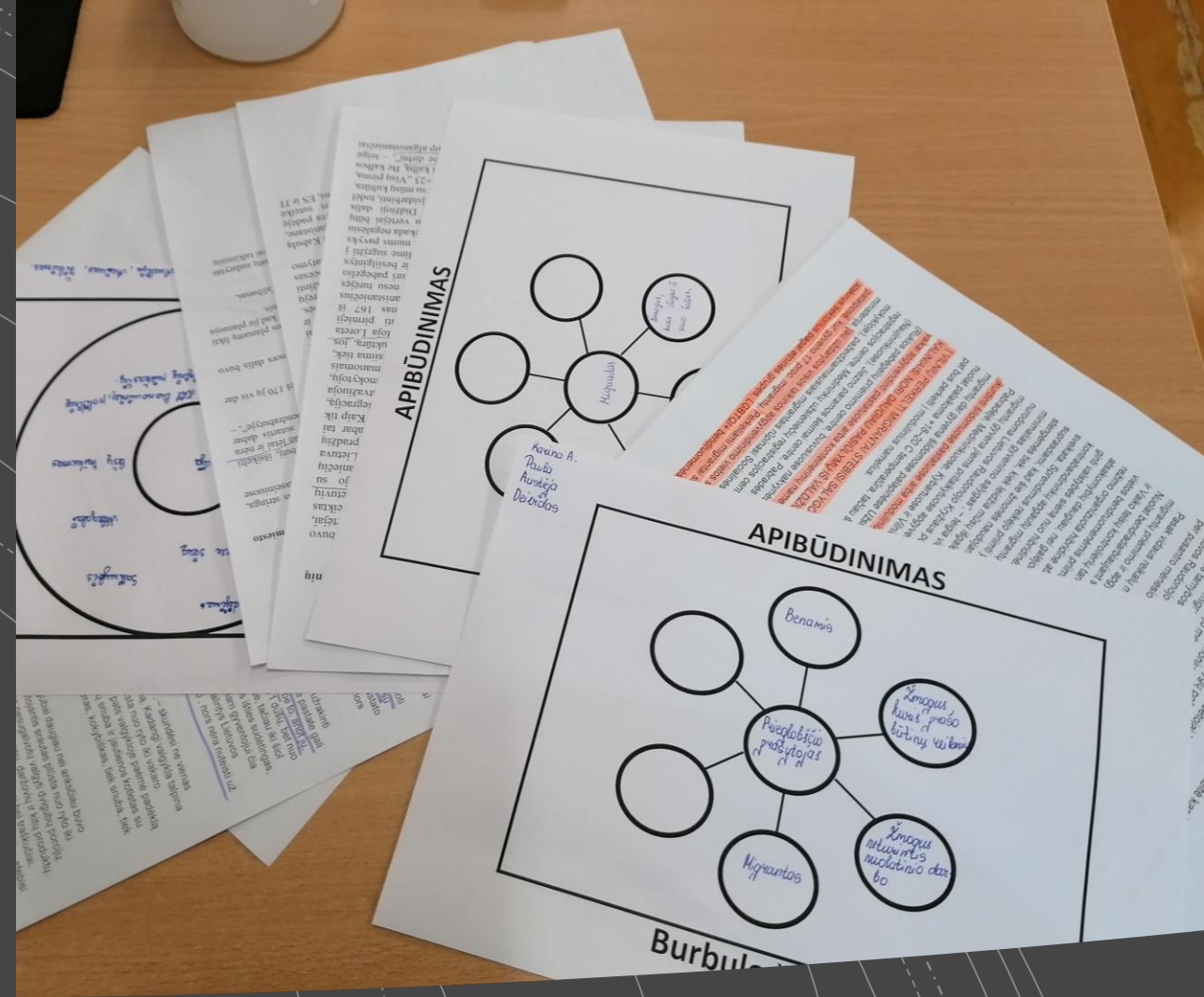
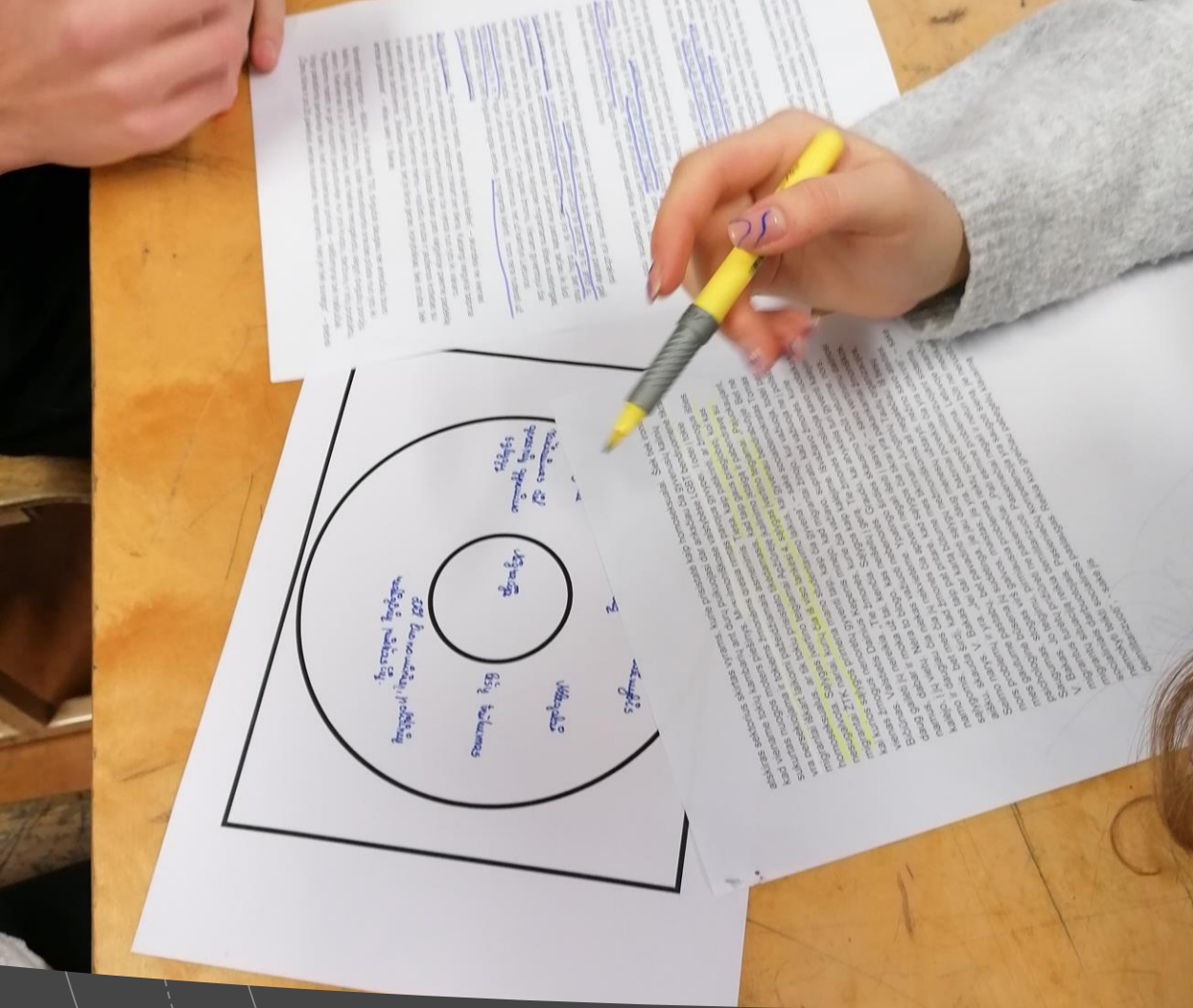

Socialinės medijos šį
charakteringą žmonijos bruožą
transformavo iš esmės (Sutton et
al. 2008; Starbird et al. 2010)

Užduotis su mokiniais (darbas grupėse)

- Duokite jiems užpildyti faktai vs. nuomonės „dosjė“, susidedančią iš 4 dalių
- 1 dalis – apibrėžimai (joje mokiniai apibrėžia, kaip jie supranta, kas yra „faktai“ ir „nuomonės“)
- 2 dalis – ypatybės. Joje mokiniai surašo aspektus, atributus ir t.t., kas galėtų apibūdinti „faktus“ ir „nuomones“
- 3 dalis – raktiniai žodžiai. Čia mokiniai identifikuoja kokius raktinius žodžius sufleruoja, kad skaitoma/klausoma/žiūrima „faktus“ arba „nuomones“
- 4 dalis – pavyzdžiai. a) arba mokiniai turi sugalvoti savarankiškai (galima duoti konkrečią temą, pvz. ir dalykinę – faktai ir nuomonės apie imigrantus); b) galima paprašyti mokinių internete (jų vartojamuose šaltiniuose) rasti pavyzdžių „faktams“ ir „nuomonėms“
- Refleksijos ir apibendrinimas (teorija galima rodyti)

Šaltinių analizavimas

Faktai versus nuomonė

Faktus galima patikrinti arba įrodyti, kad jie teisingi. Nuomonės yra paremtos vertinimu, įsitikinimu.

Faktai remiasi stebėjimais ar tyrimais, o nuomonės yra pagrįstos prielaidomis.

Faktus galima patikrinti pasitelkus įrodymus ar statistiką. Nuomonė nepagrįsta jokiais įrodymais.

Faktai paaiškina, kas iš tikrųjų atsitiko. Nuomonės pateikia realybės interpretacijas.

Faktai yra universalūs, t.y. galioja nepriklausomai nuo to, koks žmogus apie juos kalba. Kiekvienas žmogus turi nuomonę tam tikra tema, todėl jos gali skirtis.

Faktai gali pakeisti kiekvieno nuomonę, bet nuomonė negali pakeisti faktų.

Faktai versus nuomonė

Faktai *versus*
nuomonė

Patikrinta, recenzuota, įrodyta, patvirtinta,
atrasta, pademonstruota...

Galvoju, jaučiu, tikiu, teigiu, kvestionuoju,
visada/niekada, geras/geresnis/geriausias,
blogas/blogesnis/blogiausias, turėtum,
mano nuomone, remiantis mano
patirtimi...

KAS MANO NAUJIENŲ LĖKŠTĖJE?

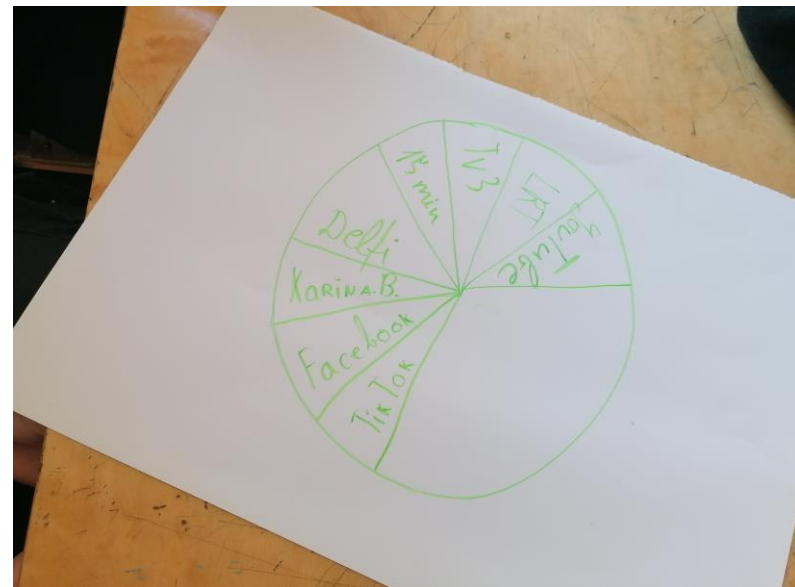

KAS MANO NAUJIENŲ LĖKŠTĖJE?

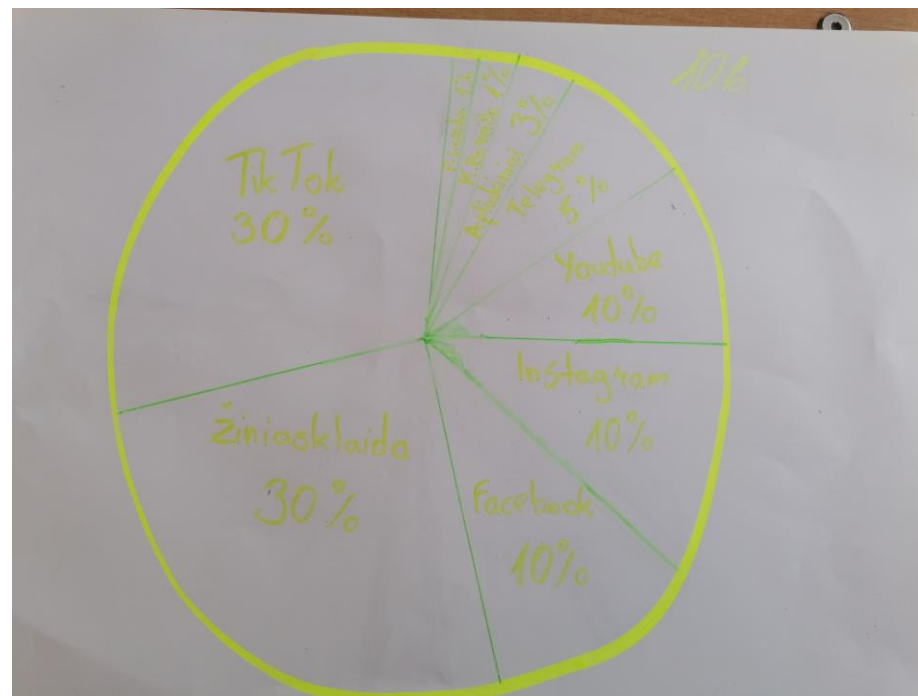
- Ant lapo nusibraižote skritulį
- Jo viduje rašote iš kur gaunate naujienas ir vizualiai nurodote, kokią dalį tas šaltinis iš visų naujienų srauto sudaro
- Dirbant su mokiniais siūloma: iš pradžių duoti užduotį individualiai, o tuomet padaryti klasės apibendrinimą (esant poreikiui, galima po individualios užduoties apjungti mažesnėse grupėse ir tik po to pereiti prie bendro klasės)
- Dirbant su mokiniais nepamiršti: verta nurodyti, kokio detalumo iš mokinių tikėtės. Pvz., tai kad mokinys parašys YouTube daug informacijos neduoda, nes YT yra daug įvairių šaltinių, kurie platina labai skirtingos kokybės, pobūdžio ir t.t. informaciją.
- Patarimas: skatinkite mokinius pažymėti jų nuolat žiūrimus kanalus/šaltinius, sekamas grupes ir t.t. (priklausomai nuo soc. medijos tai gali suteikti daugiau aktualios informacijos)

KAS MANO NAUJIENU LĒKŠTĒJE?

KOMANDOS

KLASĒS

Propagandos terminas

Istoriškai žodis propaganda buvo tapatinimas su „sklaida“ (propagavimu) ir iki XX a. stipriai išreikštos neigiamos reikšmės neturėjo.

Propaganda – informacijos skleidimas – faktų, argumentų, gandų, pusiau-tiesų, melų – siekiant paveikti viešąją nuomonę (Britannica).

Svarbiausia atributai: tikslinga, planuota infosklaida, pakeisti nuomonę ar nuostatas.

Propoganda

Praktinė užduotis „Ką žinau apie Ukrainą?“

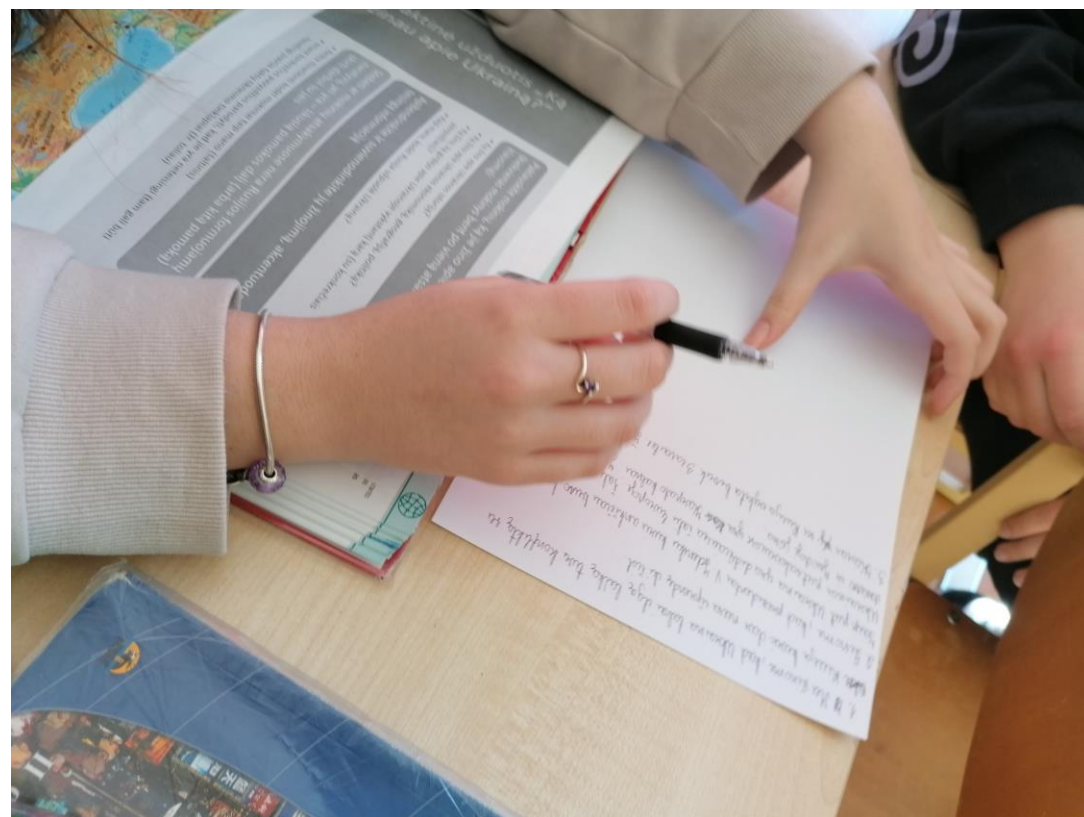
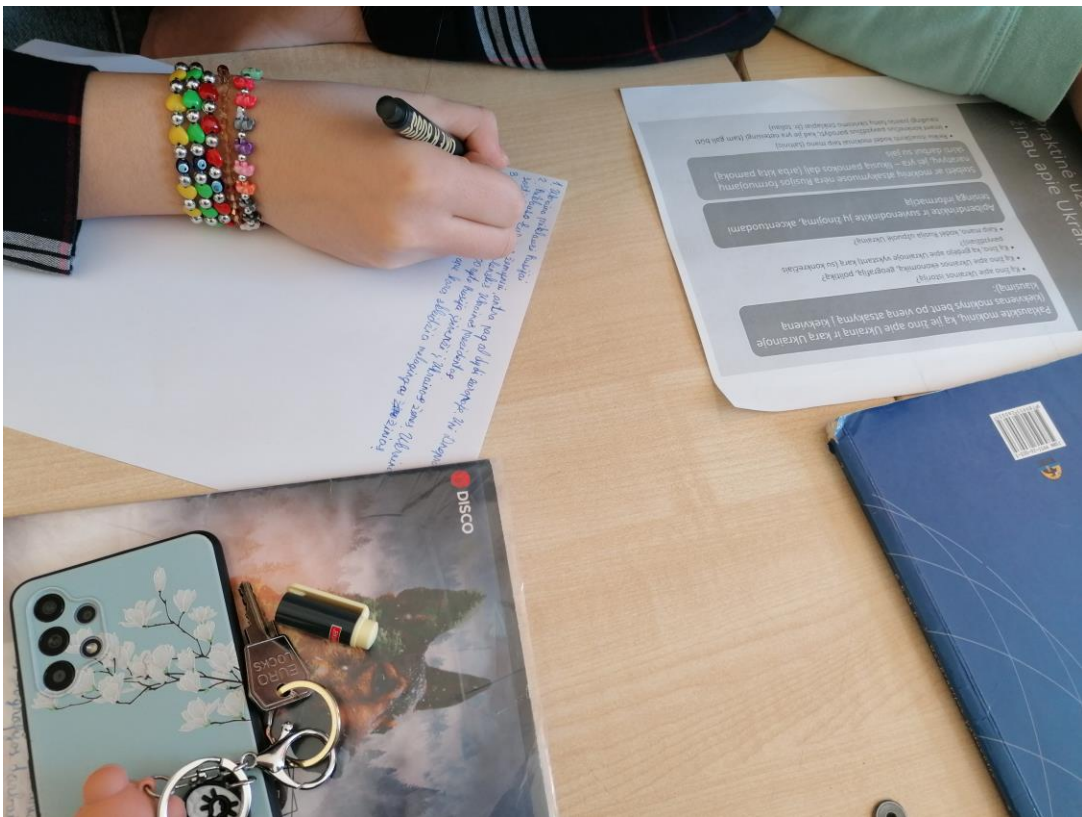
Paklauskite mokinių, ką jie žino apie Ukrainą ir karą Ukrainoje (kiekvienas mokins bent po vieną atsakymą į kiekvieną klausimą):

- Ką žino apie Ukrainos istoriją?
- Ką žino apie Ukrainos ekonomiką, geografiją, politiką?
- Ką žino, ką girdėjo apie Ukrainoje vykstantį karą (su konkrečiais pavyzdžiais)?
- Kaip mano, kodėl Rusija užpuolė Ukrainą?

Apibendrinkite ir suvienodinkite jų žinojimą, akcentuodami teisingą informaciją

Stebėti ar mokinių atsakymuose nėra Rusijos formuojamų naratyvų, jei yra – likusią pamokos dalį (arba kitą pamoką) skirti darbui su jais

- Reikia išsiaiškinti kodėl mokiniai taip mano (šaltinis)
- Imant konkrečius pavyzdžius parodyti, kad jie yra neteisingi (tam gali būti naudingi įvairūs faktų tikrinimo tinklapiai (žr. toliau))

<https://youtu.be/mVDiUr8gjeA>

Vizualinés medijos

Kuri nuotrauka tikra?

Pavyzdžiui, jis mini atvejį, kai Velso princas Viljamas išlipęs iš automobilio iškėlė tris pirštus, tačiau iš šono atrodė, kad princas rodo nepadorų ženklą.

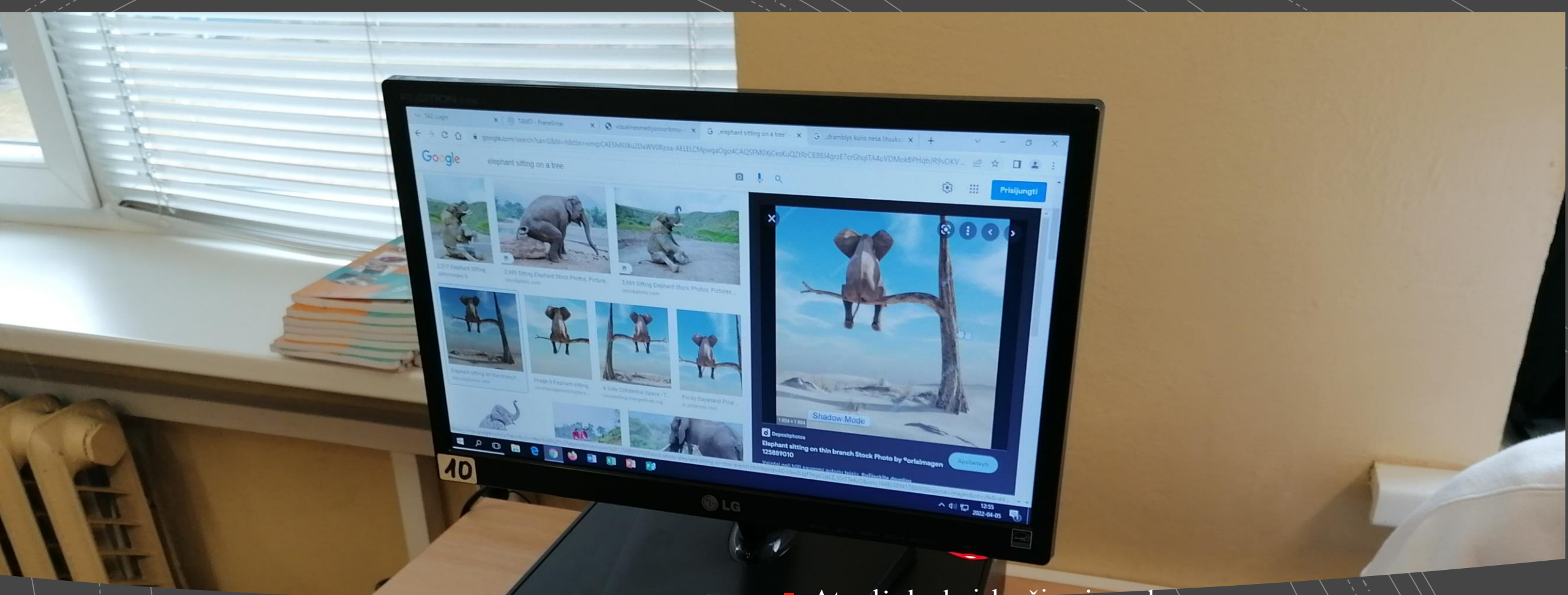
Vieną iš tokių klipų sukūrė JAV Vašingtono universiteto profesoriai. Naudodami dirbtinį intelektą, į buvusio JAV prezidento Baracko Obamos lūpas jie įterpė žodžius, kurių jis niekada nėra pasakęs, tačiau įspūdis buvo toks, lyg B. Obama kalbėtų savo balsu.

Patikrinti nuotraukas ir video įrašus

Duoti mokiniams kelias nuotraukas
(kelias tikras, kelias ne), kad jie
naudojantis reverse image search
funkcijomis jas patikrintų

Reverse image search (atgalinė vaizdų paieška)

Reverse image search (atgalinė vaizdų paieška)

- Atrodė, kad viską žino ir moka.
- Bet tikrai ne visiems pavyko greitai patikrinti, rasti įrodymus.
- Dėl dramblio vyko diskusijos ar gali sėdėti ant kelmo
- Dramblys ant šakos, įrodė, kad tai paveikslas (Art)

Ačiū už dėmesį:)